

Działaniowo-zadaniowe
nauczanie języków obcych
w ujęciu neuropedagogicznym

Nowe w Glottodydaktyce

Studia lingwistyczne
i pedagogiczne

nr 6

Redaktor naukowy serii:

Przemysław E. Gębał

Rada naukowa serii:

prof. dr hab. Władysław T. Miodunka

prof. dr hab. Jerzy Nikitorowicz

dr hab. Krystyna Błęzyńska, prof. SGGW

dr hab. Beata Pitula, prof. PŚ

Z prac Zakładu Lingwistyki Stosowanej
Politechniki Śląskiej w Gliwicach

Sławomira Kołsut

Działaniowo-zadaniowe nauczanie języków obcych w ujęciu neuropedagogicznym

Zaangażowanie uczących się a efektywność kształcenia

Kraków–Gliwice 2021

Spis treści

Od Redaktora serii	11
Wprowadzenie	13
Rozdział I. W stronę nowej kultury uczenia się. Konstruktywizm w uczeniu się i nauczaniu języków obcych.....	21
1. Teoretyczne założenia współczesnej dydaktyki języków obcych	21
1.1. Kultura uczenia się	22
1.2. Koncepcja nowej kultury uczenia się	25
1.2.1. Proces uczenia się vs. proces nauczania	27
1.2.2. Samoorganizacja	28
1.2.3. Zorientowanie na proces	29
1.2.4. Kompetencje	31
1.2.5. Refleksyjność	32
1.2.6. Podejście do heterogeniczności	34
1.2.7. Dobrostan	36
1.2.8. Miejsce ucznia w nowej kulturze uczenia się	39
1.3. Podejście konstruktywistyczne	42
1.3.1. Konstruktywizm radykalny	43
1.3.2. Konstruktywizm poznawczy J. Piageta	44
1.3.3. Konstruktywizm społeczno-kulturowy L.S. Wygotskiego	46
1.3.4. Pragmatyzm pedagogiczny	48
1.3.5. Teoria reprezentacji J.S. Brunera	50
1.3.6. Konstruktywizm interakcjonistyczny	52
1.3.7. Konstruktywizm neurobiologiczny	54
1.3.8. Konstruktywizm emocjonalny	58
1.3.9. Konstruktywistyczna kultura uczenia się	59
1.3.10. Dydaktyka konstruktywistyczna	61

1.4. Pojęcie uczenia się w ujęciu glottodydaktycznym i pedagogicznym	63
1.4.1. Uczenie się w wymiarze behawioralnym.....	64
1.4.2. Uczenie się w wymiarze kognitywnym.....	67
1.4.3. Uczenie się w wymiarze konstruktywistycznym	69
1.4.4. Uczenie się w wymiarze pragmatycznym. Między instrukcjonizmem a konstruktywizmem	71
1.5. Podsumowanie	73

Rozdział II. Od dydaktyki komunikacyjnej ku nauczaniu

działaniowo-zadaniowemu	75
2. Podejście działaniowo-zadaniowe jako kontynuacja podejścia komunikacyjnego	75
2.1. Teoretyczne podstawy podejścia komunikacyjnego.....	75
2.1.1. Koncepcje pragmatyzujące	76
2.1.2. Koncepcje filozoficzne i społeczne	79
2.1.3. Kompetencja komunikacyjna	80
2.2. Dydaktyka komunikacyjna	85
2.2.1. Koncentracja na osobie uczącej się	86
2.2.2. Sytuacje komunikacyjne i tematyka	88
2.2.3. Leksyka vs. gramatyka	90
2.2.4. Rola nauczającego	92
2.2.5. Podejście interkulturowe	94
2.3. Podsumowanie	97

Rozdział III. Podejście działaniowe. Współczesna filozofia

kształcenia językowego	99
3. Charakterystyka podejścia działaniowego	99
3.1. Geneza podejścia działaniowego	99
3.2. Podbudowa teoretyczna podejścia działaniowego	102
3.3. Cechy charakterystyczne podejścia działaniowego	108
3.3.1. Ukierunkowanie na działanie	112
3.3.2. Kompetencja działaniowa	113
3.3.3. Ukierunkowanie na uczącego się	117
3.3.4. Samoorganizacja i odpowiedzialność uczącego się	118
3.3.5. Odniesienie do rzeczywistości	118
3.3.6. Uczenie się wszystkimi zmysłami	119
3.3.7. Kontekst społeczny	120
3.4. Formy pracy w podejściu działaniowym	120

3.4.1. Praca indywidualna	121
3.4.2. Metoda przystanków uczenia się	121
3.4.3. Uczenie się poprzez nauczanie	122
3.4.4. Metoda projektu	123
3.5. Schemat lekcji w podejściu działaniowym	124
3.6. Ocenianie	126
3.7. Podsumowanie	131

Rozdział IV. Podejście zadaniowe (*task-based learning*).

Pragmatyka kształcenia językowego	133
4. Charakterystyka podejścia zadaniowego	133
4.1. Geneza podejścia zadaniowego	133
4.2. Rozwój podejścia zadaniowego w wybranych krajach europejskich	137
4.2.1. Podejście zadaniowe z perspektywy edukacji niemieckiej	138
4.2.2. Podejście zadaniowe w polskiej edukacji	140
4.3. Cechy charakterystyczne podejścia zadaniowego	142
4.3.1. Zadania i ich typy	144
4.3.2. Model jednostki lekcyjnej w podejściu zadaniowym	152
4.3.2.1. Faza przedzadaniowa (<i>pre-task</i>)	154
4.3.2.2. Faza zadaniowa (<i>task-cycle</i>)	155
4.3.2.3. Faza koncentracji na języku (<i>language focus</i>)	157
4.3.3. Komponenty konstytutywne zadania	158
4.3.3.1. Cele zadania	158
4.3.3.2. Input i output	159
4.3.3.3. Procedury metodyczne	161
4.3.3.4. Rola nauczającego i uczącego się	163
4.3.3.5. Przestrzeń edukacyjna (<i>settings</i>)	167
4.3.4. Ewaluacja vs. ocenianie	168
4.4. Zalety i wady podejścia zadaniowego	174
4.5. Podejście zadaniowe vs. podejście komunikacyjne (PPP)	178
4.6. Podejście zadaniowe na tle podejścia działaniowego i komunikacyjnego	179
4.7. Podsumowanie	182

Rozdział V. Dydaktyka działaniowo-zadaniowa w ujęciu

glottopedagogicznym	185
5. Koncepcja nowego podejścia	185

5.1. Nauczanie działaniowo-zadaniowe	
na tle nowej kultury uczenia się	186
5.1.1. Zorientowanie na działającego w procesie uczenia się	186
5.1.2. Proces samoorganizacji uczenia się	187
5.1.3. Ukierunkowanie na procesy uczenia się	188
5.1.4. Ukierunkowanie na rozwój kompetencji	189
5.1.5. Rozwijanie refleksyjności	191
5.1.6. Heterogeniczność	192
5.1.7. Dobrostan uczącego się	192
5.2. Konstruktywistyczne podłoże podejścia	194
5.2.1. Implikacje konstruktywizmu poznawczego	195
5.2.2. Konstruktywizm społeczno-kulturowy	
w koncepcji podejścia działaniowo-zadaniowego	196
5.2.3. Wpływ pragmatyzmu pedagogicznego	198
5.2.4. Implikacje teorii J.S. Brunera	199
5.3. Podejście działaniowo-zadaniowe	
na tle koncepcji dydaktyki konstruktywistycznej	200
5.3.1. Model lekcji w podejściu działaniowo-zadaniowym	201
5.4. Nowe podejście jako wypadkowa podejścia działaniowego	
i zadaniowego	203
5.5. Podsumowanie	205

Rozdział VI. Dydaktyka działaniowo-zadaniowa

z perspektywy neuropedagogicznej	207
6. Neurobiologiczne podstawy procesu uczenia się	207
6.1. Rozwój struktur neuronowych	208
6.1.1. Budowa mózgu człowieka	210
6.1.2. Neurony i synapsy	212
6.1.3. Neuroprzekaźniki	215
6.1.4. Uczący się hipokamp	217
6.1.5. Reprezentacje neuronowe i neuroplastyczność	219
6.1.6. Mapy plastyczne	221
6.1.7. Procesy emocjonalne w mózgu	222
6.1.8. Procesy kognitywne w korze mózgowej	223
6.1.9. Neuroanatomia pamięci	224
6.1.10. Wiedza a kompetencje	227
6.2. Uczenie się społeczne	228
6.3. Mózg jako organ społeczny	229

6.3.1. Socjalizacja człowieka z perspektywy neurobiologicznej	233
6.3.2. Znaczenie relacji społecznych dla procesu uczenia się.....	235
6.4. Proces uczenia się w ujęciu neurobiologicznym	237
6.5. Uczenie się języka obcego z perspektywy neurobiologicznej.....	240
6.6. Wyniki badań neurobiologicznych nad procesami uczenia się.....	243
6.7. Wnioski wypływające z badań neurobiologicznych nad procesami uczenia się	246
6.7.1. Koncepcje neurodydaktyczne	247
6.7.1.1. Koncepcja M. Arnold.....	247
6.7.1.2. Koncepcja R.N. Caine i G. Caine'a	248
6.7.2. Implikacje praktyczne w kontekście edukacji szkolnej.....	252
6.8. Podejście działaniowo-zadaniowe na tle badań neurobiologicznych.....	258
6.8.1. Zaangażowanie emocjonalne w podejściu działaniowo-zadaniowym.....	259
6.8.2. Motywacja w podejściu działaniowo-zadaniowym	261
6.8.3. Uwaga selektywna w podejściu działaniowo-zadaniowym.....	262
6.8.4. Wiedza wstępna w podejściu działaniowo-zadaniowym.....	262
6.8.5. Kompetencje społeczne w podejściu działaniowo-zadaniowym.....	263
6.9. Model uczenia się z perspektywy podejścia działaniowo-zadaniowego – koncepcja autorska.....	264
6.10. Perspektywy podejścia działaniowo-zadaniowego do uczenia się i nauczania języków obcych.....	270
6.11. Podsumowanie	274

Rozdział VII. Zaangażowanie młodzieży uczącej się języka obcego a efektywność procesu kształcenia językowego. Projekt empiryczny

7. Interdyscyplinarny wymiar projektu badawczego	277
7.1. Emocje a kognicje	278
7.2. Zaangażowanie emocjonalne uczących się na lekcjach języka obcego	278
7.3. Koncepcja badań i przyjęte hipotezy badawcze	280
7.4. Metodologia badań	281

7.5. Narzędzia badawcze.....	283
7.5.1. Badanie EKG prowadzone metodą Freiburger Monitoring System (FMS)	283
7.5.2. Badanie ilościowe zaangażowania uczących się	288
7.5.3. Test wiedzy nabytej.....	291
7.6. Dobór i opis grupy respondentów	291
7.7. Przebieg badań.....	295
7.7.1. Scenariusz lekcji prowadzonych w obu podejściach.....	295
7.8. Rezultaty przeprowadzonych badań empirycznych	298
7.8.1. Wyniki badań eksperymentalnych	298
7.8.2. Wyniki badań ilościowych zaangażowania uczących się	312
7.8.3. Wyniki testu wiedzy nabytej	320
7.8.4. Obserwacje badaczki.....	328
7.8.5. Kompetencje językowe w podejściu komunikacyjnym i podejściu działaniowo-zadaniowym.....	330
7.9. Weryfikacja hipotez badawczych – dyskusja.....	331
7.10. Podsumowanie i perspektywy	335
Zakończenie	337
Aneks	341
Bibliografia.....	405
Spis tabel	429
Spis schematów	433
Streszczenie	435
Summary.....	437
Indeks osobowy	439

Od Redaktora serii

Czytelnicy monografii Sławomiry Kołsut z pewnością zwrócą uwagę na nowatorskość podejmowanej tu problematyki. Autorka połączyła cztery ważne kierunki dociekań oraz badań, dzięki którym niniejsze opracowanie oferuje znacznie więcej niż wydawane zwykle monografie glottodydaktyczne. W prezentowanej pracy znajdziemy rozważania natury glottodydaktycznej, neurobiologicznej, neuropedagogicznej i psychopedagogicznej. Autorka koncentruje się na szczegółowym opisie koncepcji wprowadzonego przez *Europejski system opisu kształcenia językowego* (2001) podejścia ukierunkowanego na działanie, które łączy z odwołującymi się do niego oraz rozwijanymi wcześniej nurtami podejścia zadaniowego. Tę dydaktykę działaniowo-zadaniową umieszcza w kontekście szerokich rozważań w duchu konstruktywistycznych teorii poznania i uczenia się, które przenosi do rzeczywistości polskich szkół. Ten zabieg jest pierwszą próbą empirycznej weryfikacji nowego formatu dydaktycznego, przeprowadzoną w kontekście szkolnego nauczania języka niemieckiego w Polsce. Swoimi badaniami dr Sławomira Kołsut stara się zwrócić uwagę na korzyści płynące z włączania w tok kształcenia (bardziej znanego z zajęć innych języków obcych) uczenia się i nauczania konstruktywistycznego zorientowanego na realizację zadań.

Sama dydaktyka działaniowo-zadaniowa jest prezentowana ze znacznie szerszej perspektywy niż współcześnie dominująca w opracowaniach o nauczaniu języka niemieckiego jako obcego. Skupia się bowiem nie tylko na założeniach natury pedagogicznej oraz ich glottodydaktycznych, programowych i lekcyjnych implikacjach, ale także na procesie uczenia się języka i uwarunkowaniach osobowościowych sprzyjających podejmowaniu działań i realizacji zadań na lekcjach. Książka wpisuje się więc w nurt opracowań neuropedagogicznych, które przez pryzmat uczenia się przyjaznego mózgowi zwracają uwagę na czynniki natury neurologicznej i psychologicznej wpływające na podniesienie efektywności przyswajania i uczenia się języków. W tym opracowaniu takim czynnikiem staje się zaangażowanie, którego składniki poznawczy, społeczny i emocjonalny znacząco warunkują efektywność nauki. Badania Autorki uwidaczniają

powiązanie obu obszarów w odniesieniu do dwóch typów realizacji zajęć językowych w duchu założeń dydaktyki komunikacyjnej i dydaktyki działaniowo-zadaniowej.

Opracowaniom neuroedukacyjnym zwykle zarzuca się to, że są w niewielkim stopniu weryfikowane empirycznie i eksperymentalnie w konkretnych kontekstach edukacyjnych. Chociaż ostatnio pojawiają się coraz częściej neurolingwistyczne projekty badawcze wykorzystujące neuroobrazowanie oraz techniki okulograficzne, w Polsce stosunkowo rzadko przeprowadza się je w kontekście *stricte* dydaktycznym. Pod tym względem niniejsza monografia oferuje pionierskie postępowanie badawcze wykorzystujące zorientowane medycznie psychofizjologiczne metody badania reakcji emocjonalnych. Przeprowadzony w ramach projektu badawczego eksperyment różnicujący podejście komunikacyjne od zadaniowego z perspektywy zaangażowania uczących się języka niemieckiego polskich uczniów jest pierwszym tego typu dokonaniem empirycznym. To przedsięwzięcie, które pozwala ocenić skuteczność realizacji zadań w myśl obu podejść, nie tylko z perspektywy obiektywnie stwierdzanej skuteczności uczenia się i nauczania na podstawie testowania uzyskanych efektów i osiągnięć. Czynniki psychofizjologiczne dopełnia całości obrazu, wskazując na reakcje organizmów uczniów i wiążąc je z uwarunkowaniami natury neuropsychologicznej. Połączenie badań natury medycznej ze zorientowanym komunikacyjnie i zadaniowo nauczaniem języka niemieckiego to wielki skok w germanistycznych badaniach glottodydaktycznych w Polsce – otwarcie nowej drogi i zachęcenie przyszłych badaczy tych zagadnień do wykorzystywania metod i narzędzi spoza repertuaru nauk społecznych i humanistycznych.

Przygotowanie tak wszechstronnej rozprawy wymaga od jej autora dużego doświadczenia – nie tylko teoretycznego, ale także związanego z praktyką nauczania – czego nie można odmówić Autorce, której kariera glottodydaktyczna rozpoczęła się od publikacji podręczników i materiałów dydaktycznych. W ostatnich latach Sławomira Kołsut uczestniczyła w wielu projektach empirycznych i dydaktycznych, w których realizowała swoje wizje wdrażania założeń dydaktyki działaniowo-zadaniowej do nauczania języka niemieckiego, czego efektem jest niniejsza monografia oraz towarzyszący jej projekt badawczy. Niniejsza książka zapewne przyczyni się do poszerzenia wiedzy Czytelników i Czytelniczek serii *Nowe w glottodydaktyce. Studia lingwistyczne i pedagogiczne* o szereg rozważań także z pogranicza innych dziedzin badawczych.

prof. Przemysław E. Gębał

Biblioteka „LingVariów”. Glottodydaktyka

- t. 1: *Programy nauczania języka polskiego jako obcego. Poziomy A1 – C2. Praca zbiorowa* pod red. I. Janowskiej, E. Lipińskiej, A. Rabiej, A. Seretny i P. Turka, Kraków 2011; wyd. 2. poprawione, Kraków 2016.
- t. 2: T. Czerkies, *Tekst literacki w nauczaniu języka polskiego jako obcego (z elementami pedagogiki dyskursywnej)*, Kraków 2012.
- t. 3: B. Ligara, W. Szupelak, *Lingwistyka i glottodydaktyka języków specjalistycznych na przykładzie języka biznesu. Podejście porównawcze*, Kraków 2012.
- t. 4: A. Prizel-Kania, *Rozwijanie sprawności rozumienia ze słuchu w języku polskim jako obcym*, Kraków 2013.
- t. 5: E. Lipińska, A. Seretny, *Integrowanie kompetencji lingwistycznych w glottodydaktyce. Na przykładzie nauczania języka polskiego jako obcego/drugiego. Poradnik metodyczny z ćwiczeniami*, Kraków 2013.
- t. 6: P.E. Gębał, *Modele kształcenia nauczycieli języków obcych w Polsce w Niemczech. W stronę glottodydaktyki porównawczej*, Kraków 2013.
- t. 7: P.E. Gębał, *Krakowska szkoła glottodydaktyki porównawczej na tle rozwoju glottodydaktyki ogólnej i polonistycznej*, Kraków 2014.
- t. 8: A. Seretny, *Słownictwo w dydaktyce języka. Świat słów na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Kraków 2015.
- t. 9: D. Gałyga, *Skuteczność nauczania cudzoziemców języka polskiego jako obcego na przykładzie działalności Instytutu Polonijnego Uniwersytetu Jagiellońskiego w latach 1996–2004*, Kraków 2015.
- t. 10: *Umiejętność rozumienia i tworzenia tekstów w świetle Standardów wymagań egzaminacyjnych oraz Europejskiego systemu opisu kształcenia językowego. Monografia zbiorowa* pod red. E. Lipińskiej i A. Seretny, Kraków 2015.

- t. 11: M. Stawicka, *W poszukiwaniu nowej równowagi w nauczaniu języków obcych w szkole wyższej na przykładzie projektu edukacyjnego English++*, Kraków 2015.
- t. 12: *Tłumaczenie dydaktyczne w nowoczesnym kształceniu językowym. Monografia zbiorowa* pod red. E. Lipińskiej i A. Seretny, Kraków 2016.
- t. 13: *Język, literatura i kultura polska w świecie. Monografia zbiorowa* pod red. W. Miodunki i A. Seretny, Kraków 2016.
- t. 14: *Bilingwizm polsko-obcy dziś. Od teorii i metodologii badań do studiów przypadków. Monografia zbiorowa* pod red. R. Dębskiego i W.T. Miodunki, Kraków 2016.
- t. 15: *O lepsze jutro studiów polonistycznych w świecie. Glottodydaktyka polonistyczna dziś*, pod red. I. Janowskiej i P.E. Gębala, Kraków 2016.
- t. 16: W.T. Miodunka, *Glottodydaktyka polonistyczna. Pochodzenie – stan obecny – perspektywy*, Kraków 2016.
- t. 17: I. Janowska, *Wypowiedź ustna w dydaktyce językowej na przykładzie języka polskiego jako obcego*, Kraków 2019.
- t. 18: *Nauczanie języka polskiego jako obcego w grupach heterogenicznych. Monografia zbiorowa*, pod red. E. Lipińskiej i A. Seretny, Kraków 2019.
- t. 19: M. Banach, D. Bucko, *Rozumienie tekstów pisanych w nauczaniu języka polskiego jako obcego*, Kraków 2019.
- t. 20: *Kierunki badań w glottodydaktyce polonistycznej. Monografia zbiorowa*, pod red. I. Janowskiej i M. Biernackiej, Kraków 2020.
- t. 21: D. Izdebska-Długosz, *Błędy gramatyczne w polszczyźnie studentów ukraińskojęzycznych*, Kraków 2021.